

Д-р Ристо Фотов

ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ

Штип, 2010 година

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

Д-р РИСТО ФОТОВ

ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ

ШТИП, 2010 ГОДИНА

Проф. д-р Ристо Фотов
ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ

Рецензенти:

проф. д-р Трајче Мицески

проф. д-р Милан Илиески

проф. д-р Крсте Шајноски

Издавач: Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип,
Економски Факултет - Штип

Лектор: Даница Гавриловска-Атанасовска

Печат и компјутерска подготовка: Аутопринт Т.А. – Скопје

Тираж: 500 примероци

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“,
Скопје

339.7

ФОТОВ, Ристо

Финансиски менаџмент / Ристо Фотов. – Штип : Универзитет „Гоце Делчев“,
2010 – 436 стр. : табели ; 23 см

Фусноти кон текстот. – Библиографија: стр. 435-436

ISBN 978-608-4504-27-6

а) Финансиски менаџмент
COBISS.MK-ID 84441610

© Сите права се заштитени. Ниту еден дел од оваа книга не може да биде репродуциран или пренесен во која било форма или со кои било средства, електронски или печатени, вклучувајќи фотокопирање, преснимување или чување во информациски системи, без претходна писмена дозвола од авторот или од издавачот.

Со одлука бр. 1702-116/4 од 19.08.2010 год. на Наставно-научниот Совет на Економскиот факултет при универзитет Гоце Делчев-Штип, оваа книга е одобрена како учебник

СОДРЖИНА

Предговор	11
I. ПОИМ ЗА ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ	13
1. Финансискиот менаџмент	13
2. ФИНАНСИСКИ ЦЕЛИ НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	15
2.1. Главна финансиска цел на претпријатието	15
2.2. Споредни финансиски цели на претпријатието	18
3. СПРОТИВНОСТ НА ИНТЕРЕСИТЕ И ЦЕЛИТЕ ВО АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО	20
II. ФИНАНСИСКО ПЛАНИРАЊЕ	22
Планирани (проформа) финансиски извештаи	
- Метод на процент на продажба -	25
План на трошоци на производството	31
Пресметка на трошоците на продадените производи и на бруто-добивката	32
План на трошоци на продажбата	33
План на општи трошоци на управата	34
Планиран биланс на успех	34
Планирање на парични приливи	36
Планирање на вкупните парични одливи	36
Комплетирање на буџетот на готовината	37
Планиран биланс на состојба	39
III. ФИНАНСИСКИ ИЗВЕШТАИ	41
1. Поим, видови и цели на финансиските извештаи	41
2. Биланс на состојба	43
3. Биланс на успех	51
4. Извештај за парични текови	55
Готовински тек од деловни (оперативни) активности	57
Готовински текови од активности на пласирање и инвестирање	58
Готовински текови од финансиски активности	59
5. Извештај за промените на капиталот	63
6. Напомени кон финансиските извештаи	64
Данокот и цената на туѓиот капитал	64
IV. ФИНАНСИСКА АНАЛИЗА	66
4.1. Поим и етапи на финансиската анализа	66
4.2. Задачи и цели на финансиската анализа	67
Анализа на финансиските односи	71
Показатели на ликвидноста	72
Показатели на моментна ликвидност - брз однос или тест на киселоста (Quick Ratio или Acid Test Ratio)	73
Показатели на активноста (користењето на средствата - assets management ratios)	74

Показател на обртот на вкупните средства (Total Assets Turnover)	76
Показатели на задолженоста (Debt Management Ratios) или показатели на левериџот	77
Показатели на вкупната задолженост (Debt Ratio)	78
Показател на долгорочната задолженост, однос на долгот и главнината (Debt-Equity Ratio)	78
Показател на долгорочната стабилност на финансирањето	79
Показатели на пазарна вредност (Market Value Ratios)	79
Коефициент цена/добивка	80
Коефициент пазарна цена/билансна вредност на акцијата (Market/Book ratio)	80
Интерсекторска анализа	80
Анализа на трендот	81
Дипонт (Du Pont analysis) анализа	82
V. Временска вредност на парите	85
Процена на паушален износ	87
Концепт на идна вредност	88
Период на вкаматување	91
Сегашна вредност под годишната капитализација	94
Процена на вредноста на ануитет	94
Концепт на сегашна вредност	95
Сегашна вредност на серија различни и еднакви идни вредности	96
Пресметка на сегашна вредност на непрекинати парични текови (PERPETUITIES)	97
Пресметка на депозити	98
Амортизација на заеми	98
VI. РИЗИК И ПРИНОС	100
Мерење на ризикот	102
Стандардна девијација	102
Коефициент на варијација	105
Користење на портфолио теоријата во диверзификација на ризикот и очекуван принос на портфолиото	106
Варијанса и стандардна девијација на портфолиото	112
Диверзификација и ризик на портфолиото	113
Системски ризик мерен со бета	116
Модел на одредување на цената на финансискиот имот (CAPM -Capital Asset Pricing Model)	119
Пазарна линија на хартија од вредност	122
VII. ВРЕДНУВАЊЕ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ	125
Вреднување на обврзници	127
Стапка на принос кај купонските обврзници	128

Стапка на приносот на обврзници што се исплатуваат еднократно	131
Стапка на принос на обврзници со вечни исплати	132
VIII. ПРАВИЛА НА ФИНАНСИРАЊЕ	134
Правила за односот на долгорочниот	137
спрема краткорочниот капитал	137
Правила на хоризонтален метод на финансирање	137
Останати правила на финансирање	140
IX. ДОЛГОРОЧНО ФИНАНСИРАЊЕ	142
Пазар на капитал	143
Функции на пазарот на капитал	145
Учесници на пазарот на капитал	147
Организација на пазарот на капитал и долгорочни хартии од вредност	148
Примарен пазар	149
Секундарен пазар	152
Пазар на долгорочни хартии од вредност	154
Улогата на инвестиционите банки на примарниот пазар на капитал	156
Почетно финансирање	159
Долгорочни обврски	159
Термински заеми	160
Лизинг	163
Долгорочни обврзници	165
Видови обврзници	169
Рејтинг на обврзници	175
Меѓународен аспект на пазарот на обврзници	177
Преференцијални акции (приоритетни)	179
Обични акции	181
Трансакција на зајмување на акции	186
Индекси на пазарите на акции	187
X. МЕНАЏМЕНТ НА ОБРТЕН КАПИТАЛ	190
Циклус на готовината (конверзија на готови пари)	193
Инвестициони и финансиски политики на обртен Капитал	195
Менаџмент на готови пари и пазарни хартии од вредност	196
Утврдување на оптимален однос меѓу финансиски средства и краткорочни хартии од вредност	201
Техники на паричен менаџмент	204
Инвестиции во пазарни хартии од вредност	209
Управување со залихите	211
Утврдување на економична големина и времето на порачка на одделните залихи	212

Кредитен менаџмент	214
Менаџмент со побарувања	215
Стандарди за кредитирање	219
Политика на наплата	222
Старосната структура на побарувањата	222
Услови на трговија	223
XI. КРАТКОРОЧНО ФИНАНСИРАЊЕ	225
1. КРАТКОРОЧНО НЕОСИГУРАНО ФИНАНСИРАЊЕ	225
1.1. Финансирање со трговски кредит	225
1.2. Финансирање со сопствени меници	228
1.3. Финансирање со акцептен налог	229
1.4. Финансирање со временски разграничувања	230
1.5. Финансирање со краткорочни кредити од пазарот на пари	232
1.5.1. Финансирање со емисија на комерцијални записи.....	232
1.5.2. Финансирање со акцептен кредит	234
1.5.3. Финансирање со авален или гаранциски кредит	234
1.6. Финансирање на неосигурени банкарски кредити	235
2. Поим за краткорочното осигурано финансирање	239
2.1. Финансирање со факторинг	242
2.2. Финансирање по пат на лизинг	245
Ломбарден кредит	249
2.3. Контокорентни кредити	251
2.4. Финансирање преку комерцијални хартии од вредност	252
3. ТРОШОЦИ НА КРАТКОРОЧНО ФИНАНСИРАЊЕ	253
XII. ТРОШОК НА КАПИТАЛ И СТРУКТУРА НА КАПИТАЛ.....	257
Општ трошок на капиталот на претпријатието	259
Трошок на долгот	262
Трошок на преференцијални акции	266
Трошок на сопственички капитал	267
Метод на дисконтирање на дивиденди (Dividend Growth Model)	268
Примена на моделот на одредување на цената на вложениот капитал (CAPM)	270
Трошок на задржана добивка	275
Трошок за нови обични акции	276
Пондериран просечен трошок на капитал	277
Ограничувања на WACC моделот	281
Маргинален трошок на капитал и финансирање на фирмата со поголеми суми	283
XIII. ДЕЛОВЕН И ФИНАНСИСКИ ЛЕВЕРИѢ	289
Break-Even анализа (преломна точка)	293
ДОЛ и точката на покритие	296

ДОЛ и деловен ризик	297
Финансиски левериџ	298
XIV. ДИВИДЕНДА И ДИВИДЕНДНА ПОЛИТИКА	299
ПЛАН ЗА РЕИНВЕСТИРАЊЕ НА ДИВИДЕНДАТА	301
ДИВИДЕНДА КАКО РЕЗИДУАЛНА ГОЛЕМИНА	301
БЕЗНАЧАЈНОСТА И ЗНАЧАЈНОСТА НА ДИВИДЕНДАТА.....	302
Аргументи за важноста на дивидендата	304
ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ НА ПОЛИТИКАТА НА ДИВИДЕНДА	306
ВИДОВИ ДИВИДЕНДНИ ПОЛИТИКИ	309
Дивиденда во акции	311
Поделба на акцијата расчленување	312
Откуп на акции	314
Исплата на дивиденди	315
XV. ПЛАНИРАЊЕ НА ДОЛГОРОЧНИ ВЛОЖУВАЊА И ОЦЕНКА НА ЕФИКАСНОСТА НА ВЛОЖУВАЊАТА - КАПИТАЛНО БУЏЕТИРАЊЕ	316
Сметководствени текови наспроти готовински текови	317
Карактеристики на инвестициското одлучување	319
Постапка за планирање на долгорочните вложувања	320
Методи на рангирање на предлозите за инвестирање	325
Интерна стапка на принос	326
Метод на нето-сегашна вредност	329
Метод на индекс на профитабилност	331
Рационализирање со капиталот	331
Стратегија на избор	334
Компоненти на готовинските текови на инвестицијата	335
XVI. КОНВЕРТИБИЛНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ, РАЗМЕНЛИВИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ВАРАНТИ	336
Општи карактеристики на конвертибините хартии од вредност	336
Конверзиска вредност и премија на конверзиска Вредност	336
Употребата на конвертибилните хартии од вредност	341
Принудна конверзија	342
Поттикнување на конверзија	346
Вредност на конвертибилните хартии од вредност	347
Финансирање преку варанти	349
Вреднување на варанти	351
Дериватни хартии од вредност	355
Опции	356
Call опции	358
Put опции	359

Одредување на цените на куповната и продажната опција.....	362
Проценка на цената на денот на истек (достасување).....	362
Проценка на цената на пред истек (достасување)	363
Заштита со опции	364
Фјучерси	364
Валутни фјучерси (futures)	367
XVII. ПОСЕБНИ ОБЛИЦИ НА ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ-Екстерен раст преку спојување, припојување и други облици на реструктурирање	
Реструктурирање на имотот	370
1. Приватизација	370
2. Левериџен откуп –(Leveradged buyout -LBO)	372
3. Спојување и припојување (M&A)	372
Дали M&A генерираат добивка?.....	379
4. Други облици на реструктурирање на компании	380
4.1. Стартешко купување	380
Преземања, лицитациски понуди и одбрана	387
Одбранбени тактики на менаџерите	388
5. Фисија во корпоративните финансии	390
XVIII. МЕГУНАРОДЕН ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ	
Менаџирање со курсните ризици	401
Можни облици на заштита кај меѓународното финансирање.....	412
Хеџирање	414
Хеџинг на идниот девизен пазар	416
Хеџинг на орочениот штеден влог	416
Хеџинг на валутните идни пазари	417
Други средства за заштита од ризикот на девизно работење на MNC	418
Фактори кои влијаат на девизните курсеви	419
Прилози	427
Литература	435

ЛИТЕРАТУРА

- Anthony Saunders и Marcia Millon Cornett: "Financijska trzista i institucije", Poslovni dnevnik, MASMEDIA, Zagreb, 2006 godina,
- Adrian Buckley, „Multinacional Finance“ (Fifth edition), Pearson Education Ltd., Harlow, 2004.,
- Czinkota, Michael R., Ronkainen Ilkka A., Moffet, Michael H., "International Business", Thomson, South-Western, USA, 2003,
- Д-р Синиша Спасов и Д-р Сашо Арсов: Финансиски менаџмент, економски факултет, Скопје, 2004 год.
- D. Rasenscroft and F.M.Scherer, "Mergers and Managerial Performance" in J.C.Coffee, Jr, L. Lowenstein and S. Rose-Ackerman (eds), *Knights, Raiders and Targets: The Impact of the Hostile Takeover*, Oxford University Press, 1988.
- D. Stojanović, *Instrumenti finansijsko-računovodstvenih izveštavanja*, Finansijsko računovodstvo II, Beograd, 1998,
- D. Rasenscroft and F.M.Scherer, "Mergers and Managerial Performance" in J.C.Coffee, Jr, L. Lowenstein and S. Rose-Ackerman (eds), *Knights, Raiders and Targets: The Impact of the Hostile Takeover*, Oxford University Press, 1988.
- Dr Dejan B. Soskic, "Hartije od vrednosti – upravljanje portfolio i investicioni fondovi, peto izdanje, Beograd, 2009,
- Dominik Salvatore, „Medjunarodna ekonomija“ Deveto izdanje, Centar za izdavacku delatnost, ekonomskog fakulteta u Beogradu, 2009,
- F. Fabozz, F. Modigliani, M. Ferri: *Foundations of Financial Markets and Institutions*, PH, 1994,
- J. Kox and M. Rubinstein, "Options Markets" (Engleword Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1985).
- James C.Van Horne & John M. Wachowicz, "Osnove finansiskog menadzmenta", Mate, Zagreb, 2005,
- James C.Van Horne, *Finansisko upravljanje i politika*, Zagreb, 1993,
- Jaff Madura, „International Financial Management (7 th Edition)“, Thomson/ South-Western, USA,
- Justin Pettit, "Strategic Corporate Finance", Applications in Valuation & capital Structure, Wiley Finance, 2007.
- J. Rodić, *Teorija i analiza bilansa*, Beograd, 1990,
- J. F. Weston, E. F. Brigham: *Essentials of Managerial Finance*, Dryden Press, Chicago, 1985,

J.F.Weston,S.Besley,E.F.Brigham, *Essentials of Managerial Finance*, 1996,

Modigliani and Merton Miller: The Cost of Capital, Corporation Finance, and the Theory of Investment, *American Economic Review*,1958,

Merton H.Miller and Franco Modigliani, "*Dividend Policy, Growth, and the Valuation of Shares*", *Journal of Business* 34 (October 1961),

Несторовски, Методија, Економија на инвестициите, Економски факултет, Скопје, 2000,

P. Healy, K.Palepu and R. Ruback, "Does Corporate Performance Improve after Mergers?" *Journal of Financial Economy* 31(April 1992),

Prof.dr Nenad M. Vunjak: *Finansijski Menadzment - Poslovne finansije*, šesto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Subotica, 2005,

P. Healy, K.Palepu and R. Ruback, "Does Corporate Performance Improve after Mergers?" *Journal of Financial Economy* 31(April 1992),

Проф. д-р Бранко Трајкоски: *Деловни финансии со финансиски менаџмент*, издание на Универзитет „Св. Климент Охридски“ Битола, Економски факултет - Прилеп, 2002 година,

Ross, Westerfield, Jordan: *Fundamentals of Corporate Finance*, Richard D., Irwin, Inc.1992-1993,

R. A. Brealey, S. C. Myers, *Principles of Corporate Finance*, Mc Graw - Hill, New York, 1991,

S. Kulić, *MRS 7 - Izveštaj o tokovima gotovine*, Zbornik „*Primena međunarodnih računovodstvenih standarda*“, knjiga II, Beograd, 2002,

Stefan H. Robock, Kenneth Simmonds, "International business and multinational enterprises" Third Edition, Irwin, Homewood, Illinois, 1983,

Stanley B. Block & Geoffrey A. Hirt: *Основи на финансиски менаџмент*, McGraw-Hill Irwin, 2008,

Weston, Besley & Brigham, *Essential of Managerial Finance*, The Dryden Press, 1998,

W.L.Megginson and J.M.Netter, "*From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatisation*", *Journal of Economic Literature* 39 (June 2001),

W.L.Megginson and J.M.Netter, "*From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatisation*", *Journal of Economic Literature* 39 (June 2001),